

DEBRECENI FŐISKOLAI LAPOK.

KIADJA A FŐISKOLAI MAGYAR IRODALMI TÁRSULAT.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Debrecen, Főiskola.

I. emelet IX. terem.

Megjelen havonta egy szám.

Felölős szerkesztő:

G U L Y Á S I M R E.

Társ-szerkesztők:

P Á N C Z É L J E N Ő és K O V Á T S B É L A.

Kiadóhivatall főnök: Kathona Mihály.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:

Egész évre 5 korona.

Fél évre 2 kor. 50 fill.

Ifjúsági egyesületeknek 4 korona

Főiskolai hallgatóknak 3 korona.

Egyes szám ára: 24 fillér.

Húsvét ünnepére...

Húsvét ünnepére szeretnénk mi is feltámadni. A szomorú, nehéz vergődésben nekünk is volt egy-egy áldó reménységünk az új élet után.

Talán új idők jönnek ránk megint és jární kezdünk ismételtten, mint az alig lábbadozó beteg. Egyedüli kincsünk az, hogy ebben bízunk.

Hatvanegynehány esztendős múlttal hátunk mögött lehet talán és szabad nekünk is előre vágyni.

Odaállani újból az ifjúság elé, mint annak egyetemes organuma... Hogy legyenek soraink kinyilatkoztatói a köztünk zsendülő tehetségeknek.

Hiszen ez volna a feladatunk és ez volna a mi büszkeségünk.

Erre törünk. Ehhez kérünk segítséget.

Önvergődésünk szomorú, mert a törekvés kiáltása van ajkunkon. Egyéni kvalitásaink mostani előretörésünkben pislogó mécsnek bizonyulnak.

De ennél a fénynél várjuk a hajnalt. „A nagy tenger éjszakában mi vagyunk csak ébren“ . . .

„A holt szeme félig nyitva . . . hátha meg nem volna halva... s lehetne még valami!“ — Excelsior! A hajnali harang kongását talán már hozza is reméltetőleg felénk a húsvéti szél! . . .

Tragikum az ó- és újkori színműben.

Részlet a szerző ugyan-e című pályaművéből.

A tragikai jelenségek, tragikai mozzanatok, amelyek az életben és művészetekben megjelenve, első pillanatra talán megdöbbennek, félelmünket, nyugalmunk bennső csöndjét talán fölkorbácsolni látszanak, de végeredményükben mindannyian megnyugtató hatással vannak ránk, kibékítőleg hatnak fölfogásunkra, erkölcsi mivoltunkra. Megdöbbenő összeütközésekből kifolyó izgalmas küzdelmek, lesújtó csapások útján érdeklődésünket mindjobban lekötik s míg egyfelől felköltik igaz részvétünket, addig másfelől fölemelni, megnyugtatóni törekednek. E két hatalmas jelenség: a bukás és ennek romjain egy fennen lobogó zászló, a diadal zászlója, karöltve jelennek meg; bukás, hogy a bíráló érdeklődésünket irányító eszmék fennen lobogtassák diadalmas zászlójukat a velük szembezállt akarát fölött aratott győzelmük jeléül, hogy megmutassák ellenállhatlanul szükség-szerű uralmukat, legyőzve a vakmerő, bár nemes, de túlhajtott bátorságot. A fenséges küzdelemből győztesen kikerült eszmék erkölcsi valónk, erkölcsi létünk alapját teszik egy élénk állított, a való kétségtelen vonásaival megrajzolt ama világkörben, amelyben, mint a költőtől élénk rajzolt képben a tragikai küzdelem megy végbe, ez eszmék diadala tehát csak lecsön-desítőleg, megnyugtatólag hathat fölzaklatott lel-künk érzéseinek hullámtengerére. Érezzük, hogy tetteinket, lépéseinket valami közös hatalom irányítja, amelyben bennfoglaltatnak az erkölcsi világ eszméi, benne a haza és szabadság esz-méje, benne a kor a maga fölfogásával, uralkodó, sőt irányító szellemével, a család eszméje, ezek mellett másfelől a természet a maga ellenállha-tatlan uralmának szükség-szerűségével. Oly tö-kéletes egység, oly egységes hatalom ez, amely-nek tetteinek rugói, az irányítólag ható erők mindannyian alkotó elemei. E hatalom az egye-temes hatalma! S ez egyetemes győzelme a tragikum; összeütközés, ebből kifolyó harc s a harcot befejező bukás romjain lengő diadalmi zászló, rajta az, „Egyetemes diadala” jelszóval! Ez a tragikum!

Azonban nem minden küzdelem, amely bukással végződik, tragikus, nem minden sors, amelynek vége a bukás, tragikum. Ahhoz, hogy a hős, a szereplő hős tragikus hőssé, sorsa tragi-kummá váljék, szükséges, hogy nemes, magasz-tos, komoly célért bizonyos kiválóságokkal föl-tuházott jellem küzdjön, azaz a tragikumhoz a hősnek, a fogyatkozása mellett kiváló tulaj-donokkal fölrüházott hősnek fenkölt, nem kicsi-nyes célért folytatott küzdelmében bekövetke-zett bukása kívánatos és szükséges. Mert silány

egyént féltünk-e a nagy bukástól? Nem! sőt bukása nyugtat meg. Igaz, hogy a tragikus hős bukásában is van megnyugtató, de e megnyug-vás az egyetemes diadalából támad, amelyet féltettünk a hőstől, hisz oly kiváló jellem állott harcban az egyetemessel, hogy, bár a hőst bukás-tól féltettük, az az féltettük őt az egyetemessel való összeütközéstől, mindazáltal megsértve az egyetemest, a hős küzdelmében már az egye-temes diadala a hős iránti szánalmunkat el-nyomja, mert legyen bár a hős bármilyen nagy jellem, de megsértette a felettünk uralkodó egyetemest, bűnhődnie kell, különben az egye-temesbe vetett bizalmunk, igazságérzetünk ren-dülne meg.

Az összeütközést bizonyos fogyatkozás, gyarlóság okozza, amely a hős kiválóságával vegyülhet. Fogyatkozása lehet például a kiváló jellemnek a lelki élet egyoldalú fejlettsége, vagy elragadhatja a hőst indulatainak elhatalmasodó lángheve, más szavakkal nincs meg a teljes harmónia a tragikai hős jelleme és a világ, az egyetemes rendje között. Az egyetemes köre azonban nincs állandó, egyszersmindenkori ha-tárok, keretek közé foglalva. A társadalmi, poli-tikai szokások, fölfogás, jogi viszonyok, világ-nézet, erkölcsi fölfogás, vallási uralkodó eszmék nem állandók; időről-időre módosulhatnak, bővíülhetnek, tágulhatnak, avagy ös-szebb szorú-lhat körük, maguk után vonva az egyetemes körének módosulását, változását. Sőt erkölcs-tanunkat összevetve az ó-kori világ legművel-tebb népének, a görögnek erkölcs-tanával, a két fölfogás között merő ellentétek tűnnek föl. Sőt a történelem folyamán csak futó pillantás is találkozik oly összeütközésekkel, amelyek a maguk korában, úgylehet, erős tragikus színben tűntek föl, mai fölfogásunk pedig, tekintve a viszonyokat, lehetetleneknek tartja.

A tragikai fölfogásra nagy befolyást gya-korol az egyetemes fölfogása, az egyetemes köré-nek változásá. Kétségtelen tény tehát, hogy az ó-kori görög világnézetnek, az egyetemes föl-fogásának az újabb világ fölfogása szerint meg-alkotható egyetemes körétől eltérő különbsége alapján bizonyos különbséget találhatunk az ó-és újkori tragikai fölfogás között is.

A tragikum leghatározottabb kifejezést a tragédiában nyer. A tragédia eredetét úgy az újkori, mint az ó-kori, az az görög drámai mű-vészetet illetőleg a vallásban kereshetjük s találjuk meg. Az ember érzi a kikerülhetetlen hatalom végtelen uralmát, örök törvényét, ma-gasztalva, félve borúl le az előtt. A görög nép amellet, hogy külső és belső világát nagy mér-tékben eltöltötte az élet, de mindenekfölött a szép, a végtelen természet a maga gyönyörű szépségeivel, finomul érzékeny is volt mindazon

zavar iránt, mely a természet életében, az örök-
létben megnyilvánuló csodálatosan szép harmóniát, az élet mosolyát, napfényes derűjét sértette. A nappal fényét az éj árnya úzi el, a tavasz viruló pompája elhal, a virág illata elszáll, a diadalkoszorúk, amelyek az ünnepektől homlokát övezték, elhervadnak, jelképezvén a múlandóságot, az életet kioltja a halál, szerencsét bukás követ, fölmagasztaltatást a megaláztatás. S mindez egy törvénynek hódol: a természet törvényének; e törvénynek enged a szép virágot emésztő féreg s a büszkén kimagasló fába csapó villám egyaránt! Minden, amit lát, bár megfoghatatlan előtte, fölötte áll, lelkére nehéz súllyal borúl, mégis törvény; a dolgok mélyén értelmét keresi annak, amit lát, de előtte megfoghatatlan; értelmét keresi a nagy Kozmosz fölfogásának, de a titkok végtelen sora merül föl előtte. S ez az előtte megfoghatatlan, de létező, kétségbe vonhatatlan, a tőle oly annyira különböző, mégis hozzá oly közel álló, rá közvetlenül ható kultuszában, kultuszának egy-egy mozzanatában komor, megragadó hangon nyer kifejezést. „A tavasz elszálltakor Aphrodité az erdőkön bolyongva siratta a szép Adonist; a termő ős napjaiban az anyaképbe öltözött természet, Demeter, égő fáklyával s a nyár letűntén jajgatva kereste leányát, a Plutó által elrabolt Persephonét. Beköszöntött az ős, ködével, zivataraival, fagyával s megkézdődtek Dionysos isten szenvedései, kibén a termő erő legtovább élt... a szüret idejéig. Ellenségei immár szétszaggatták s a delphii templomban, Apolló szobra mellett, ott állt az ő sírja is, melynél a papok a legrövidebb napon áldozatokat mutattak be“. Ez isteneknek, a földi élet isteneinek kultusza szolgál a dráma forrásául, legfontosabb pedig a Dionysos-kultusz. Dionysosban a titkon működő természeti erő istenét tisztelték s így nemsokára a mély titkok és phantasmagórák istenévé avatták. Benne az emberi nem istenített képmását látták, aki a heros és isten szerepe között játszott; sorsában a magukét siratták, szenvedéseiben az emberi lélek reményeinek, küzdelmeinek képét látták, amely egyazon természeti törvénynek hódol. Benne a tavasz öröme és az ős-fájdalma egyaránt kifejezésre jut.

Azt az örömet, melyet ma a tavasz közeledtével érzünk; százszorosan érezték a görögök. A növényeken isteni lehelet ömlött el s ez általános örömmel tavaszkor víg dalokban adtak kifejezést. Mindazok az érzelmek, amelyeket a színházban, amit tulajdonképen a Dionysos kultusza alapított meg a VI. században, a nemsokára keletkezett dráma ébresztett, félelem és könyörület, aggodalom és remény csiráikban már megvoltak a régiek lelkében a természet vál-

tozásainak szemlélésekor. Dionysos (Bacchus), aki télen mély álmát aludta, tavaszkor megújódott. Borába az öröm és fájdalom könnye vegyült; könnyre harca és küzdelme, mosolyra ünnepi vígalma és kísérete fakasztott. „A színpad kettős álárca már ekkor homlokára volt sűtve a drámának“.

A tragédia kezdete tulajdonképen a dionysosi ünnepeken előadott úgynevezett dithyrambosokban állott...

A tragikum a görög tragikai költészet kezdetén a természeti kényszer uralmát, ellenállhatatlan hatalmát foglalja magában.

(Folyt. köv.)

Balázs Győző.

Hazug . . .

*Hazug a földön minden, ami szép ;
A lombok zöldje,
Az erdő csöndje,
Hegy némasága,
Szél suttogása,
Hazug a magas, azúros, kék ég !...*

*Hazug a tenger morajló zaja ;
Kincse mélyének,
Színe vizének,
Hab a felszínen,
Virág a réten,
Hazug Tihanynak csoda visszhangja !*

*Hazug az öröm és a fájdalom,
A boldog idő,
A bárányfelhő,
Költő meséje,
A sors szeszélye,
Hazug a zene, hazug a dalom !*

*Hazug a földön minden frázis,
Ami volt régen,
Amit reméltem,
Ifjúság álma,
A szent imája,
Hazug a hóbortos, víg poézis !*

*Hazug ! — Mert egyszer elmúlik minden...
Élet szétfoszlik,
Varázs elmúlik,
S meggyünk át csendben
A végtelenben,
S ott tudjuk meg, hogy : Hazug volt minden !*

Ignota.

Alom . . .

Őszi dértől fehér a fa,
Hull a sárga falevél,
Minden avar, minden szellő
Múlandóságról beszél. . .

Siratják a madár dalát,
A hüllenné lett nyarat,
Röpke szellőt, kis virágot,
Tüzes csókú sugarat.

Ne sírjalok. — Az én lelkem
Többet vesztett, temetett :
Valót, álmot, boldogságot,
Reménykedő életet. . .

Boldogok vagytok ti mégis,
Mert jó ismét kikelet, —
De akkor már rám terítik
A fehér szemfedetet. . .

Ignota.

Az asszony.

Irta : **Osatary Zoltán.**

(A zsúr véget ért. A zenének, — melynek ritmikus ütemeire az előbb még szerelmesen táncoltak a párok, — már utolsó akkordjai is elnémultak. A fiatal pár, miután a társaság utolsó tagjait is kikísérte, az üresen maradt terembe vonul. A feleség, magas, kék szemű asszonyka, a terem háttérében lévő hintaszékbe helyezkedik és lázas érdeklődéssel várja férje ajkáról a szót. A férj, aki az egész est folyamán magába fojtotta felesége szokatlan viselkedése feletti megbotránkozását, most, hogy magukra maradtak, hevesen rászól az asszonyra) :

— Micsoda viselkedés volt ez ? Honnan vette ehhez a bátorságot ?

Feleség : (Tettetett csodálkozással tekint férjére).

Férj : Ugyan ne nézzen rám azzal az ártatlan arckifejezéssel. Érdekes, a szeme, az arca azt fejezi ki, mintha szavaim értelmét képtelen volna fölfogni, pedig meg vagyok róla győződve, hogy biztosan tudja, hogy az, ami nekem nem tetszik, nem más, mint a maga viselkedése Zsar-naival szemben.

Feleség : Oh, ezt találja különösnek s ezért e heveskedés ? Eddig nem is tudtam, hogy az uramnak nem tetszik, ha én, mint a legtöbb fiatal asszony, táncolok és fiatal emberekkel beszélgetek. Hogy lehet ezért haragudni ?

Férj : Ej, dehogy haragszom ezért. Ilyen

ostoba és nevetséges nem akarok és nem is tudnék lenni soha.

Feleség : De hát akkor miért dühösködik ?

Férj : Hallatlan ! Még ezt meri kérdezni ! Hát nem képes belátni, hogy maga az est folyamán nemcsak táncolt és udvaroltatott magának, hanem igenis kihívóan, arcpirító módon kacérkodott azzal a tökfilkóval.

Feleség : De ugyan, Béla, gondolja meg, hogy. . .

Férj (Közbevág) : Ej, a helyzet sokkal világosabb, minthogy gondolkozni kellene felette. Bár akkor láttam volna ily tisztán, mikor egy évvel ezelőtt megösmertem. De én ostoba, akkor nem tudtam, nem láttam, hogy maga ép oly nagy színésznő, mint az a sok ezer hiszterika, kik aljas művészetükkel illúziókban ringatják a férfit, csupán csak azért, hogy valamelyiknek életéhez hozzá fűzzék a maguk kicsinyes érdekeit.

Feleség : Reám is vonatkoznak ezek a szavak ?

Férj : Magára is ? Sőt egyenesen, a leg-határozottabban maga az a kiállhatatlan hiszterika, aki legjobban érti a szerepét. Vagy talán már nem emlékszik rá, hogy mily nagy volt az az imádók sokaságából alakult, szerelemre éhes tábor, melynek tagjait előbb egyenként megbolondította, azután maga körül összegyűjtötte és végül az egész bandát szétugrasztotta, nagy kegyesen meghagyva engem a maga számára játékszernek. Pfuj, milyen szégyenérzés fog el, ha rá gondolok, hogy a tiszta látástól megfosztva, én is illúziókban ringatóztam ! De, Istenem ! hát, hogy is tudtam én egy ilyen nőt megszeretni ? S miért az én szerelmem az a kiapadhatatlan, soha meg nem szűnő férfi szerelem, melyre a férfi csak egyszer képes életében, s mellyel csak egy nőt ajándékozhat meg és tehet boldoggá ? . . .

Feleség : Béla, maga olyan meggyőződéssel beszél, hogy ha valaki hallaná, bizonyára azt hinné, hogy én vagyok a világ legkikapósabb asszonya, aki az urát legalább is minden nap megcsalja.

Férj : Pedig még nem csalt meg, s nem is fog megcsalni ; mert hiszen akkor csalna meg, ha abban a pillanatban, amikor ez bekövetkenék, még egymásénak mondhatnánk magunkat. De hogy egy új szerelmi viszony megkötéséhez az előkészületeket megtette, az egészen nyilvánvaló. Azt hiszi, nem láttam mindent ? Azt hiszi, nem kísértem figyelemmel minden mozdulatukat ? és még csak le sem üthettem egyetlen ökölcsapással azt a hitvány naplopót, azt a . . . ej, de mit is beszélek én ostoba fővel, hisz a férfi nem hibás. . .

Feleség (A feleség, ki mindez ideig a hintaszékben ülve, hallgatott, most feláll, férjéhez megy és gyöngéden simogatni kezdi hajfürteit.) : Csillapodjék, édesem! Nem is gondolja, mily boldoggá tett e pillanatban. Most én szeretnék magának beszélni. Úgy-e, édesem, meghallgat?

Férj (Hevesen eltaszítja magától) : Menjen, nem vagyok kíváncsi semmire. Különben is meg akarom kímélni attól, hogy előttem mentegesse magát.

Feleség : Pedig, édesem, nekem most feltétlen beszélnem kell. Őszintén fel kell tárnom a valót, hogy eloszlassak egy kellemetlen tévedést.

Férj : Különben bánom is én, beszéljen. Mielőtt azonban ezt tenné, én a magam részéről egy ajánlatot teszek, melyet követve, még esetleg boldogok lehetünk mindketten.

Feleség : No ugyan mire gondol?

Férj : Most már nyugodtan merem mondani, hogy maga az úton, melyre rálépett, nem áll meg, hanem feltartóztathatlanul halad tovább a vég felé, mely hogy hova vezet, azt maga is nagyon jól tudja.

Feleség : Istenem, mondja már, mit akar?

Férj : Igen, megmondom. Mivel úgy látom, hogy a hitvesi eskü szentségéről nem valami sokat tart, talán legjobb lenne mindkettőnkre nézve, ha útaink szétválának.

Feleség : Mit? elválás? Oh de szeretnék egy nagyot nevetni az én kis bolondos uramon. Hát maga elhitte, hogy én komolyan kacérkodtam? Hahaha! Igazán nagyon mulatságos kezd lenni a helyzetünk.

Férj : (Nem tudja mire vélni felesége viselkedését. Tüntetően elfordul és igyekszik az asszonyt figyelmen kívül hagyni).

Feleség : No lám, hogy megharagszik, hogy elítél, mielőtt meghallgatna. Még válópert is akar indítani. No az sem lesz megindítva soha.

Férj (Mérgesen) : Gondolja?

Feleség (Enyelegve) : Nem! Bizonyosra veszem s hogy ez állításomat bebizonyíthassam, nagyon kérem az én kis uramat, hogy hallgassa meg, amit beszélek. Bizonyára még vissza emlékszik. Így körülbelül négy-öt hete lehet, amikor valamelyik napilaphól olvastuk szegény Gál miniszteri tanácsos szerencsétlen házasságából eredő katasztrófáját. Ezt a féltékenykedési jelenetek által szitott és előkészített szomorú esetet csak azért említem, mert ennek a pertraktálásakor tette maga azt a kijelentést, hogy nem tudna féltékeny lenni soha, s hogy az ilyen férjet egyenesen elítéli. Ez a kijelentése engem gondolkodóba ejtett. Parányi kis asszonyi eszemmel úgy véltem, hogy a férj, aki ilyen kijelentést tesz, vagy végtelenül tisztának, szentnek gondolja nejét, ki rajta kívül más férfira még csak gon-

dolni sem mer; vagy pedig a kettőjük között fennálló viszonyt oly terhesnek, s megszűnését oly kívánatosnak tartja, hogy szinte örömmel venné tudomásul felesége elcsábítását. Mert hiszen ez esetben neje hűtlenségével altatgathatná majd csapodár élete izgalmai közt is felfel ébredő lelkiismeretét. Hallgatja, amit beszélek? Igen?

Férj : (Nem szól semmit).

Feleség (Tovább beszél) : Én ostoba fővel az utóbbi lehetőségre gondoltam. Bár soha sem volt okom kételkedni szerelmében, mégis e kijelentése után valami arra ösztönzött, hogy személyesen meggyőződjem, vajjon nem lenne-e féltékeny akkor, ha például egy idegen férfival maga előtt bizalmasnak látszó viszonyt tartanék. Erről akartam meggyőződni s ezért tüntettem ki Zsarnait a többi férfiakkal szemben.

Férj (Az asszony felé tekint s figyelmesen hallgatni kezdi beszédét).

Feleség : Ilyen volt a viszony köztem és Zsarnai között talán két hétig. Ha akkor engem figyelmeztet, hogy nézze, feleségem, ez nem illik és én ezt nem szeretem, úgy az ura által szeretve féltett asszony őszinte örömeivel jót nevettem volna a dologon és véget vettem volna a szerelmi játéknak. De lássa, maga ezt nem tette, hanem tovább hallgatott. Hideg közönyössége nemcsak táplálta bolondos gondolataimat, de miatta szinte sértve éreztem magam női hiúságomban.

Férj : (Fokozott érdeklődéssel, arcán az elpalástolhatatlan öröm kifejezésével hallgatja az asszonyt).

Feleség : Most már égtem a vágytól, hogy megtudjam, mi az oka a maga viselkedésének. Hogy siettessem a nehezen várt jelenetet, egy merész, elítélendő lépésre határoztam el magam. Hiszen tudja maga is. Ma este a bizonytalanság által üzetve, s meguntnak vélt szerelmem extasisában, a maga és az egész világ szemé láttára, oda dobtam magam a táncosom keblére. Elismerem, hogy amint az imént mondotta, kihívóan, arcpirító módon kacérkodtam, de Istenem, tehettem-e másként, mikor úgy gyötört a bizonytalanság, mikor mindez csak azért volt, mert oly nagyon szeretek. Hát szabad ezért haragudni? Hát nem lehet ezért megbocsátani?

Férj : Margit! Igaz, amit beszél?

Feleség : Esküszöm! Esküszöm, ha kell, százszor, ezerszer, hogy amit beszéltem, szent igaz.

Férj : Elég, lelkem, ne esküdjön. Szégyenlem magamat. De egyszersmind egy eddig megdönthetetlennek hitt elvemet is föladam. Mától kezdve nem merem a női lélekről azt állítani, hogy az éppen úgy megismerhető, mint bármely más felfogható valóság. Maga éppen oly meg-

fejthetetlen probléma, mint minden nő ezen a világon. A maga lelke is olyan labirintus, melybe ha merészen beljebb megyünk, többé a kijárást a tekervényes utak közt meg nem találjuk. De hát hagyjuk! Elvégre nem az a fődolog, hogy a feleségem lelkét analizálni tudjam, hanem hogy ezt a lelket szeressem s általa viszont szerettessem.

Feleség: Igen, igen. Édesem, ez a fődolog! Sajnos, hogy az én kis Othellóm gondolni mert arra, hogy én csak egy pillanatra is...

Férj (Nem engedi, hogy az asszony befejezze mondókáját. Ölébe veszi, mint a kis-babát szokták. Ajkával lezárja ajkát s így vannak percekig; majd abba hagyja a csókolást, talpra állítja az asszonykát s végtelen gyöngéd hangon csak ezt kérdezi tőle): *Ugy-e nagyon megbántottam?*

Iriszhez.

*Mily jó volna nékem,
csöndes, titkos éjen
Té melléd simúltni,
Te reád borúltni!*

*Atfogni derekad,
megsimítani hajad,
csókjaidba fulni,
szentül megfiszitólni.*

*Mindig együtt lenni,
egyszerre meghalni,
egyszerre elmenni,
örökre pihenni.*

Álmodj . . .

*Álmodj, mindig rólam álmodj,
ha nappal alszol, avagy éjben,
az én dalom s az én szerelmem
mindig kísérjen.*

*Álmodj, mindig rólam álmodj,
szerelmemből szívd fel a vágyat,
a kéjt, a mámort, — az életet,
az én szerelmem állja körül
nappalodat és éjszakádat.*

Kovács Ernő.

Életuntan . . .

Két 30 év körüli ember ült a kerti lugasban, egymás mellett. Az egyiket gondos, figyelő szeretettel vette körül a társa és szinte leste minden szavát. Magas, sápadt arcú, réveteg szemű férfi volt ez. Halántékáról hosszan húzódott egy vérvörös forradás, amelyiket néha fájdalmasan

tapogatott. Látszott rajta, hogy alig lábbadó beteg.

Fejük fölött vidáman hancurozott a nap-sugár. Kergette az árnyékot, amely félve húzódott meg a levelek alatt, mint a megkínzott futó ellenség. A lugas szőlőleveleit semmi szél sem csiklandozta, minden nyugodtan, megadással pihent...

A beteg jobboldalán ülő szőke férfi szólalt meg:

— De hát, én Istenem, miért akartad agyonlőni magadat, Kálmán?...

A beteg végigsimította sárga homlokát. Valami rendkívül fáradt mosolygás jelent meg borotvált arcán. Szinte nyugtalanul tekintett társára, mintha magától tudakolná, hogy beszéljen-e. Az unszolva nézett reá:

— Ne kérdezd ezt tőlem. Nagyon szeretlek, de tudod, van az embernek mindig valami mondanivalója, amit mégse mond ki senkinek...

— Igazán beszélve — mindenki csak pillanatnyi meggondolatlanságnak hiszi...

Azt fecsegik, hogy Rózi után...

— Ugyan Dezső, hogy lehet már ilyet beszélni. Hiszen annyira vak szerelmes mégsem voltam belé és annyira mégsem értéktelen az életem, hogy pusztán egy válási jelenet miatt eldobjam!...

— Hiszen ezt nem értettük épen!

— Az igazat megvallva, tulajdonképpen én is csak most értem igazán az egészet és — hidd el nekem, sajnálom, hogy megmaradtam...

— Istenem! Miket beszélsz?!...!

— Úgy van Dezső. Komolyan mondtam. Én nekem ifjú fejemmel sincs itt mit keresnem... Rájöttem, hogy felesleges vagyok...

— Rettenetes gondolat!...

— Az már igaz. És elég nehéz kereszt is hordani a vállamon, de úgy látszik, ez az osztályrészem...

— Mindig szomorúnak ismertelek, de még így sohasem beszélteél velem.

A beteg elmosolyodott:

— Igazad van. De hát örökké ezt se tartatom a magam titkának. És hát ha felnyílik a szám, kinek gyónjak, ha nem neked, aki a legközelebbi lelki rokonom vagy?!...

— Beszélj, Kálmán!...

— No hát hallgass reám. Ha különös dolgokat hallasz, ne csóváld a fejedet... Hát én azt hiszem, hogy megmagyaráz mindent, ami történt, az az abnormitás, amely valamicskét mindig érezhető volt bennem...

— Hogy érted ezt?...

— A világfelfogásomra gondoltam. A mindenséghez való viszonyomról beszélek. Én u. i. azt értem, hogy én elütő voltam a többiektől már fogantatásom pillanatától fogva. Fatális

erők találkoztak bennem, amelyek általam ke-resték megnyilatkozásukat... Emlékszel úgy-e, a szüleimre?...

— Mintha most is látnám őket.

— No, lásd, az apám nyughatatlan, sem-mibe se törődő vére ömlött át az ereimbe. Az anyám pedig az ő szomorú szeme minden bánatát átfoganta nékem: Tudod, nagy kincs volt az én anyám. Hűséges, mint az eb. Szenvedő, mint egy martyr. Szép, mint egy imbolygó liliom. De az apám nem tudta megérteni. Ő többre nézett egy vidám férfi társaságot annál a két érte égő szemnél. Ez aztán elhidegítette őket. Az anyám sokat sírt, az apám sokat mulatott.

Dezső csudálkozva nézett a betegre. Égett annak a szeme és mintha erővel akarta volna szedegetni össze elporladt évek jelenéseit.

... Aztán én így születtem. Sokszor mondta az anyám, hogy sokat sírt, midőn a szíve alatt hordott. Nem csoda hát, ha minden szomorúsága, minden megoldatlan kérdése az életének reám maradt örökségül. És nevelésemben két, egymással homlokegyenest ellenkező világ csapkodott körül hullámaival...

Nem is tudtam belehelyezkedni soha az életbe. Nem leltem a helyemet. Vad apai vér és könnyes asszonyi finomság keveredett össze bennem. Más hajlamaim voltak, mint társaimnak. Égőbbek voltak a vágyaim. Sokat követeltem az élettől, amelynek igazi élvezője akartam lenni. S épen ezért maradt az élet célja és az ember ismeretlen előttem. Sohasem találtam teljes kielégülést. Amire kicsi fiú koromban ismeretlen vággyal vágyakoztam, azt sohasem találtam meg. Amikor élveztem, vadul tudtam tombolni, de a lelkem mélyén mindig ott volt az a gondolat, hogy mindez rút, üres és céda hazugság. A hazugságok, a buta előítéletek nehéz jármát éreztem és túlsűrű volt a vérem ahhoz, hogy megalkudjak velük...

— Milyen áthatóan beszélsz Kálmán!

— Úgy volt, csakugyan úgy volt. Arisztokrata módra elzárkóztam mindenkitől. Ide húzódtam a kis birtokomra. Hogy legalább függetlenül, zavartalanul éljek. Itt aztán vágyhattam vissza múlt századok világába apai őseim közé, akik olyan urai voltak az életnek. Csöndes, téli estén behúzódtam dolgozó szobámba és úgy el-el-töprengtem sok mindenem...

De mégsem volt teljesen céltalan még az életem. Kerestem egy igazi nőt, aki megértsen és ragaszkodjék hozzám. Így szerettem meg Rózsit, amikor ő egyszerre csak férjhezment...

— Ezt nem értettem én meg soha!...

— Hadd el, Dezső! Nemi akarta szegény! De rávették a szülei. Azt mondták neki, hogy olyan leszek, olyan asszonytartó, mint az apám.

Meg aztán én velem nem lehet boldognak lenni, olyan különös vagyok... Szegény Rózsit nem mert szakítani a családdal... Így maradtam magam... Valami fásult nyugalommal fogadtam a csapást. Eltem remetemódra tovább. De ezt is meguntam. Vágytam új után. Az élet után.

Ekkor választottak meg a kerületem képviselőjévé. Éjjel nagy fáklyásmenettel ovációztak az ablakom alatt. Magasztaltak, hogy ilyen fiatalon tehetségem hova juttatott... Én pedig szomorúan mosolyogtam rájuk. Mikor elszéledtek a vendégeim, magamra zártam az ajtót és átengedtem magamat a gondolataimnak. Hogy én most az én büszkeségemmel menjek politizálni; menjek a tettetések és intrikák világába a magam puritán jellemével; öltsem magamra a külsőségek ezer terhét. Aztán önkéntelenül az elmúlt éveim nyomtalan erőfeszítései, boldogságkeresése jutott eszembe... Rettenetesen sívárnak láttam mindent... És nyugodtan halántékomhoz emeltem a fegyveremet...

Gulyás Imre.

Interieur.

*Fehér ágyakon, fehér szobában
Kínlódó, sápadt betegek...
A betűző nap hideg sugára
Megkoronázza fejüket.*

*Avult könyvből egy agg imádkozik,
Mellőle jajszó lebben el,
Egy kis csoport meg csudálva hallja,
Rinaldó, hogy miket művel.*

*Körülök lassan mind elfogy a fény
S belopózik az éjszaka,
A kórház nyomorúlt népének
Rettegett, gyötrő zsarnoka.*

Csufay Károly.

A nagy per.

Az ifjúság érdekeit szem előtt tartva és a közhangulattól kényszerítve közreadjuk az alábbi levelet és a hozzá fűzött megjegyzéseket, mintegy szükséges bevezetésként a következő számunkban jövő igen érdekes aktacsomóhoz:

Levél a szerkesztőhöz.

Kedves szerkesztő barátom! A lehető legnagyobb érdeklődéssel olvastam el leveledet, amelyben a Csokonai-afférről számoltál be. Hát érdekes és különös egy dolog az. Én is kérdelem: „Miért nem ünnepli a hivatalos kollégium ma se Csokonait?” Ugyan, áldjon meg az Isten, eléggé jó vérű és bátor, szókimondó embernek hallot-

talak ott néhányótokat, miért nem provokáljátok erre a kérdésre már egyszer az egyenes, nyílt választ? De nemhogy veletek ünnepele nének a *nagyok*, hanem amint leveledből kiviszem, még afférok is kovácsolnak a dologból. Az irodalmi társaság titkárát fegyelmi alá vonták amiatt, merthogy az átírás alkalmával célzást tett a gimn. tanári-karnak, vagy az igazgatónak, már nem emlékszem melyiknek — előző évi magatartására. De hát, én Istenem, hát nem volt igazsága? Helyesen tettétek, hogy a legmesszebbmenő szolidaritást elvállaltátok a titkár iránt. Ezt nem lehet más útonmódon elintézni. Férfiak vagytok! Főleg annak örülök, hogy ma már, hála Istennek, meg lehetőségen tisztán látjátok, hogy utóvégre mégse járja az a rendszer, hogy minden mozgalmatoknak a vezetőit keresik és azokat igyekeznek megnyomorítani. Eljetelek, mozogjatok! Új szelek zúgnak felettetek, új vér pezsdül meg az ereitekben.¹ Nem szabad engednetek, hogy gimnázista módra kezeljenek, vagy kezeltesse nek benneteket olyanok, akik nektek Senkik. Ha sértve érezte magát a főgimn. tanárikar a jelen esetben, nem volt igazsága. A titkárt ti bíztátok meg és ő nem sértette meg, amint írod, a tanárikart. Vagy ha olyan kényesek a legkisebb érintés iránt, miért nem reagáltak tavaly azokra a cikkekre, amelyek a „Főisk. Lapok”-ban és az általad szerkesztett „Jogászélet”-ben, meg a „Debr. Nagy Ujság”-ban ellenük megjelentek!? Úgy látszik, hogy csak azért, mert akkor nem kaptak embert. Most kaptak. Biztosan megfoghatták a titkárt és őt ragadták fülön. Szerencsére ő — szavai szerint — nem gyáva legény és szerencsére nem vagytok ám már azok ti sem. Nagyon helyes tőletek! Legyetek már egyszer férfiak, akik szembeálltok azzal, aki csak úgy húzgálna benneteket orrotoknál fogva!... Elég, ha nyomorúságos, rabszolgák lesztek aközéletheben, mozogjatok legalább most, ha alkalmatok kerül. Legyetek nyugodtan, ha nem is talál sikere lenni. Ha rosszalják, nem baj. Mégis nektek van igazságotok. Ne hagyjátok magatokat. De elsősorban meg ne engedjétek azt, hogy akármiféle sérelem miatti panaszkodásotok, vagy állásfoglalásotok következtében a vezetőket, exponált egyéneket érje a baj. Vállaljátok velük mindenben legteljesebb szolidaritást; mert igazatok van, ha egyszer odáig megy a dolog, hogy testületeitek mozognak. Ha azt mondják, hogy lázadók vagytok, sajnáljátok, aki mondta. Mert ti vagytok, akiknek a mozgását korlátozni lehet. Ti vagytok adott esetekben az elnyomot-

tak. A gimn. igazgatóval szemben mindig ti húzzátok a rövidebbet, ha egyént exponáltok és nem álltok tömören a háta mögé. Ne hallgassátok el! Erélyesen szólaljatok fel! De ne szócsövön át, hanem mindannyian! Akkor aztán majd nem citálhatják, mondjuk most, a titkára az iskolai törvény általad idézett 75. §-át. Hanem, vagy visszahúzódnak és elismerik az illetékesek, hogy nektek van igazatok, vagy megbüntetik az egész választmányt.¹ Nem csapnak ki mindnyájatokat. Meg vannak még lapok és más eszközök, amelyekkel lehet ám gyönyörűen dolgozni egy érdekeiben sértett ifjúságnak. Hálát adhattok az Istennek, hogy most már ezt is látjátok ti is nagyon jól és alkalmazni is tudjátok nagyon jól.

De már engedj meg, egészen elragadott a hév.

Én is ismerem a debreceni diák életet. Valamikor régen, mikor még édes jó hazámban nyűttem az utakat, előttem is panaszkodtak sokan az ottani állapotok tarthatatlanságáról. És nagyon rosszalom, hogy ti, debreceni diákok, nem gondoskodtatok eléggé érdekeitek oltalmáról. Nem voltatok kellően szervezve, nem voltak vezetőitek, mint otthon Pesten és itt nálunk Berlinben, akik azt mondták volna: „Ha az ifjúságot bántja valaki, mondja meg a szemébe saját véleményét az ifjúság, bárki fia az illető!” Ha pedig erre mozgás támad, gondoljátok meg, hogy akik most a legcsekélyebb dologban is akadékoskodhatnak, valamikor talán épen azok voltak igazi „lázítók”.

Tudom, hogy te most roppant rázod a fejedet és rosszalod minden erős mondásomat. De mindegy. Igen becsülöm a megfontoltságot.

Csak még egyet! Arra vigyázzatok, hogy holmi besúgó alak ne kerüljön közétek. Annak menjetek neki, mint a veszett farkasnak és rugdaljátok ki közületek! Állapotaitok felől írj ezután is. Nagyon szeretlek és érdeklődöm, tudod, minden iránt, ami veled és körülted történik. Válaszodat várva, öllelek: szerető bátyád:

Berlin, 1913 jan. 10.

dr. Borbáth Frigyes.

*

Jegyzet. E levelet kizárólagos magánjellegénél fogva semmi esetre sem tettük volna közzé. De erre az utóbbi események egyenesen provokáltak. Ime, itt van, olvassa mindenki, hogy egy rajtunk nagyon is kívül fekvő egyén hogyan gondolkozik mozgalmaink felől.

És még a történetek után is kijelentjük, hogy *semmi esetre sem azonosítjuk mindenben magunkat a jelen levél hangjával és gondolatmenetét nem lesszük fenntartás nélkül magunkévá.*

¹ Aki nem ismeri el meg ennyiben sem az ifjúság szabad véleménynyilvánítási jogát, az nem akarja érteni az Időt,

¹ Tényleg így történt!

De a tényt leszögezzük: ime, amidőn egy idegen, tőlünk távol eső ember (aki évek óta csak épen futólag volt Magyarországon) így beszél, akkor az Irodalmi Társaság választmányi tagjait, köztük a szerkesztőt is, aki meg sem jelent, ki sem is hallgatták, dorgálásra ítélte az akadémiai altörvényszék (amely, mint ilyen, ismeretlen a törvényeinkben) és azonfelül ugyane fórum a titkárt azért, amiért ezt írta: „pirulnunk kellett, mert tavaly a Csokonai-ünnepre a kath. főgimnázium tanáraival eljött, a református diákság pedig nem tanúsított annyira önálló erőt, hogy eljött volna, ha nem tanáraival is, de legalább azok nélkül!” — karácsonyi legációjának elvesztésére ítélte.

A választmány az ítéletet természetesen felebbezte s felebbezését az egész Irod. Önképző Társaság egyetlen szó ellenmondás nélkül teljesen a magáévá tette.

Hogy aztán a felebbezés sorsa mi lett, azt legközelebbi számunkból tudja meg az olvasó közönség. Az ügy u. i. később érdekes fordulatot vett s bezárólag az Irod. Társulat elhatározta az egész ügy iratainak a Főisk. Lapokban való leközlését. Ennek folytán jövő számunk a határozatokat hozza és kommentálja, amennyiben szükség lesz rá.

Szerelmes asszony vallomást tesz ...

Oh, kis uram! úgy-e, hogy nem haragszol,
Amiért elfecsegek most teveled?...
Hiszen tudod, hogy édes bizalommal
Eddig is mindent elmondtam neked?...
Azért nem hallgatom hát ezt sem el...
Mindent-mindent elmond most neked,
A te kis barna feleséged...

Eszembe jut, hogy — milyen különös!
Jobban szerettem csókodat csak vágyani!...
S jól esett, ha vágyam csak vágy maradt
Nem szóltam neked erről hamarabb...
Most mondom el, mikor már-már úgy érzem,
Hogy ez lassan-lassan megváltozott...

A képzeletem egy Meseországot,
Tündérvilágot alkotott nekem,
Meseországban hótisztá leányzók,
Nemes, szent szüzek játszottak velem.
S vágytam, bár én is olyan lehetnék,
Hogy lábam a föld pora ne érje...
S elandalítson boldog Meseország
Álmódó, finom, remegő zenéje...
Epekedve vágytam, hogy megkíméljen
A földnek piszkos érintése...
Ne halljon a világból semmi
Képzelt honom szűz énekébe...
Én kis uram, én arra vágytam,

Hogy járhassek fehér ruhában
Érintetlen lányok között...

De hát erősebb az, ami van,
Mint az, aminek csak lenni kéne...
Engem is csak a földhöz kapcsolt
Életemnek minden reménye,
Amidőn megismertelek...
Szűzi, fehér testem megvágott...
Ha láttam nyilni a virágot...
Fejedre koszorút kötöttem...
De midőn te és én közöttem
Az utolsó ür is elfogyott...
Midőn a csókunk összezsáttant...
Éreztem, hogy földön a lábom
S Meseországom elhagyott...

Csókod után csak kín maradt,
Összehiraptam ajkamat
S elgondoltam, hogy most vélkeztem...

De aztán lelkem lelke lettél...
Aki érettem idejöttél...
Tündöklő Argius királyfi...
Tündérországom lány szerelme,
Úgy érzem, tőlem messze szállt...
Eljek csak itten... hiszen ha csókolsz,
Tudom, hogy lelkem erre várt!...
Valamennyi régi szép álmom
Eltűnt... Már hívni sem merem...
...Én kis uram, add hát az ajkad,
...Ez most már nékem mindenem!...

Babyloni vizekhez értem ...

Babyloni vizekhez értem,
Könnyezve nézek a habókba,
Az elmúlt, fényesebb napokról
Szomorúan elandalogva...

Mögöttem napsütéses tájak,
Halvány olajfák integetnek
S mámort keltő illatát hordja
A szél a zúgó ligeteknek...

De itt az útam komorrá lesz.
Elöttem pusztá sivár méhe,
S nem suhog sehol a fülembe
A megnyugovás halk zenéje.

Azért mégis felcihelődöm,
Botóm a homokba bevágom
S ott hagyom széttört hegedűmet
Egy vízrehajló fűzfaágon...

Gulyás Imre.

Irodalom.

Szini Gyula új novelláskönyve.

(Bolond könnyek.)

De la musique avout toute chose
Pas le couleur, rieuque le nuance !
Preuds éloquence et tords-lui son cou.
(Verlaine : *Art poétique.*)

I.

Szini Gyula novelláiban sokszor lehet olvasni ezeket a sorokat Verlaine *Art poétique*-jéből, mert ő szimbolista mesemondó. Valamikor régen rajongva forgathatta Jules Laforque, Gustave Kahn, Rimbaud, Mallarnié és Verlaine írásait, a nagy szimbolstákat, akik a vers libré-t megteremtették és rajtuk nevedve formálódott ki lelke. Milyen előtte a világ? Csapa szimbólum. Mit tesz az: szimbólum? Azt jelenti, hogy minden dolognak a világon van valami mélyebb jelentősége, valami sejtelmes háttere, a nagy világtitok, amelybe a dolog mintegy belé van foglalva. Néha a szimbólum nem a valóságot jelképezi, hanem fordítva: a valóság jelképezi a szimbólumot. A *vie intérieure*, a belső élet a legfontosabb neki, az események történetek, egyre történnek nála, az emberekben, de nem az emberekkel. Azaz álmodni szeret, ébren álmodni, nagy, tágranyílt szemekkel csodálkozni bele az életbe, ahol oly misztériózus minden körülötte és maga önmagának a legnagyobb misztériuma. Álmodni szeret, az álomban történeteket mesélni, embereinek sorsán romantikusan sírni, könnyezni kínosán szép életükön, mely olyan, mint az igazi élet, de csak az álombeli élet, mely több, mint az élet, olyan, amilyen jó volna, ha lenne az élet. Miért szeret álmodni? Miért nem reálisan körülnézni? Mert az álom, az illúzió szebb, mint a valóság. Mert az ember nem a valóság igazságaiból él, hanem az illúziókból. Ezek az igazságok csak megkeserítik az életet, mert mindig keserűek. Nietzsche monda és ezt hangsúlyozzák egymás közt a novellák emberei is: Nem ér-e többet az illúzió, mint a valóság?...

II.

Szini Gyula tehát legelőször is (és ez volt a legjellemzőbb tulajdonsága) szimbolista és mesemondó, még pedig romantikus, ki álomszerű tónusaival többet nyújt az életnél, ki nagyon halkán beszél, mint *Scherezádé*. Másodszor, mint Hamlet, ő is az impressziók embere, ami azt jelenti, hogy igen szenzibilis lélek, kit a legapróbb benyomások is érintenek, kinél a legkisebb nesz is, egy könnyesebb hullása százszoros visszhanggal erősbül s mint súlyos léptek

kongása hallatszik, magas, templomi boltívek alatt. Harmadszor, lírikus természet, ami azt jelenti, hogy nagyszerűen összhangzatos történeteinek útját — hiszen Jókai, Herczegh, Ambros korszakában kezdett írni — mint ágról lefoszlott jázminok az ösvényeket, finom hangulatok borítják, szinte személyes megértések, visszagoúdlások, intim szenzációk, amelyek tele vannak melegséggel és úgy szórják azt, mint egy sárgaernyős, kis dolgozólámpa fénye. Negyedszer internacionális író, azaz europaer, mert minden gondolatának a letűzdelésén meglátszik a nyughatatlan lelkű világjáró ember, kit kíváncsisága Párizsba, Bretagneba, Londonba Avon Stradfonba kényszerített ki, kinek az írásai sohasem lehetnek szorosan nemzeti írások, hanem beállíthatók akármilyen (főleg a francia) nép irodalmába is. Az ötödik tulajdonsága, a legfontosabbak közül igen előkelő képesség és az, hogy a világ legkisebb eseményeiben, legjelentéktelenebb embereiben is meglátja a csöppnyiségében is tragikus vonást, az emberi szomorúságok okainak egy-egy új nüanszát, amiért aztán szeretni tudja valamennyit. Novelláinak szálai a lélek alagútjaiból futnak fel, onnan nyerik csaknem transzcendentális finomságukat, amelynek illatáról, szép voltáról csak Szini Gyula szavaival lehetne híven beszélni.

III.

Aki a „Bolondkönyvek“-ben összefűzött novellákat olvassa és azoknak légkörében jár, mely súlyos és megsűrült, mint a serres *chaudés*, az üvegházi virágok termékének szemhomályosító opálkődé, annak könnyen eszébe jut, hogy már járt erre egyszer. Hogy már járt erre egykor, sokszor, valamikor apró gyermekkorában, *aux jours amiens*, ahogy Verlaine mondja, amikor kicsi csengettyűkkel, kicsi trombitákkal a kezében, játszás alatt meséket eszelt ki, akkor csodálatos fantáziájával. (Ő, mindenki eszelt ki ily meséket, de elfelejtette őket és úgy emlékszik vissza rájuk, mint a szegény ember elveszett gyémántjaira.) Ám nini, itt vannak a mesék; le vannak írva. Itt van a mese a szegény költőről és a tündérekről. (Tündérmese.) Itt van a mese az ágyról, amelyről azt mondják, hogy néha kísértetek szállnak ki belőle (A történelmi ágy). Itt van a mese a Viraszénáról, kinek a teste halála után tovább él. (A hindu.) Itt van a mese a furcsa képű kinairól. (Tatov.) És így tovább. Hogyan történt ez? Mit jelent ez? Azt jelenti, hogy ennek az írónak legfőbb ereje abban áll, hogy nem felejtette el, mint mások, amit egykor kieszelt. Hogy az élet nem törölte ki a gyermek álmodt a szeméből. Hogy értéke legteljesebb súlyával, a bennünk keltett reflexiókban bonta-

kozik ki, mint Maupassant-é, France-é, Kiplingé, a legnagyobb mesemondóké. Hiszen minden mesének az értéke a benne lesűrített reflexiók értékétől függ, amilyen értékesek ezek a reflexiók, olyan értékes a mese, mert magában véve a mesének nincsen önálló értéke. Ezek a reflexiók azok, amik mint bűvös madarak viszik el, viszik vissza az embert a mesék világába. Mert kétféle világ van. A valóság világa és a mesék világa. Az első létezik anélkül, hogy beszélne róla, a másik csak akkor, ha beszélnek róla. És ki tud a mesék világából oly színes történeteket mesélni, oly kedvesen, mint Színi Gyula?

Munkácsi Sándor.*

Richard Vass: A költő és az asszony.

Érdekes kötete ez az Athenaeum-könyvtárnak. Ismertetői röviden bántak el vele. Összes bírálatuk annyi volt rá, hogy szépek a leírásai, ragyogó a nyelve. Ez pedig édes-kevés. Voss könyvét nem innen kiindulva kell nekünk értékelnünk. Mert fő erőssége épen nem abban van, amit ezekben a kritikákban olvasunk. „A költő és az asszony” szép könyv azért, mert igen érdekes, sajátosan finom lélektani analízise van. A legérdekesebb problémák egyike a fő hős, a Falconieri-villa magános lakója, a költő, aki nem leli helyét az életben, nem leli a boldogságot, amit hiába keresett; akiben őszülő korában fellobban ifjúi vadsággal a húszesztendősként követelő szerelme a más asszonya iránt, aki nem érti meg és nem szereti voltaképpen a költőt, minek következtében az eszét veszti és egy napon halva lelik, szétzúzva háta lovával együtt egy szakadék szélén. Rendkívül sok finom, nagyon gondos, nagy megfigyelőre valló gondolat van e szerelem rajzában, de főleg — ismétlem — a költő lelkének boncolásában és jellemének feltárásában.

Nem a gyönyörű, igazán gyönyörű leírásokat kell Richard Voss javára írni, nem is a munka közvetlen modorát, írásmódját, hanem méltányolnunk kell annak a nagy kérdésnek a lelkekbe szántó keresését, amely kérdést már eszét veszítve így ír le a Falconieri villa szomorú, siratnivaló költője: „Lehet-e egy asszony egyszerre ördög és angyal, istennő és buja ringyó?”

Halk panaszkodás.

*Halk panaszkodás a vallomásom;
Szent szerelmem elrebegni félek;
Meggínoztál, megaláztál százszor,
S mosolyogtál gúnyosan, kevélyen.*

* Ez a cikk a „Kultura” 20. számából van átvéve. (Szerkeszti: Röttig Odo.)

*Fáj a dacos, jagyos büszkeséged,
Fáj, hogy másé minden mosolyod.
Nem látod a szenvedő szerelmet,
Bús szememben és sápadt arcomon.*

Bolyhos Chrisanthém . . .

*Bolyhos chrysanthém, bús őszi virág
Illata lebben kis diák-szobán...
Puha, bús szirma simogat, mesél...
Mormol a kályha, künn suhan a szél...*

*Emlék-illatok szállnak körültem,
Őszi, halk nóta zsong a szívemben...
Sugaras ősztiek illata, bája...
Egy fehér leány fehér ruhája...*

Gyenge Miklós.

Folyó ügyek.

Lapunk. Nehány sorban meg kell említenünk, hogy mi oka volt annak, hogy lapunk 2-ik száma csak most tudott megjelenni. Azok, akik a Főiskolai Lapok belső ügyeit ismerték és ismerik, jól tudják, hogy a szerkesztőséget hanyagság és nemtörődömség vádja nem illetheti a lap szünetelése miatt, azonban, hogy olvasóink is így vélekedjenek, nyilvánosan ki kell mondanunk: anyagi ügyeink akadályozták meg a lap megjelenését. Lapunk már évek óta nehéz anyagi bajokkal küzdött, minden éve veszteséggel záródott. Ez iskolai évben is tetemes nyomdai adósság terhelte a lap számláját, végre is november hóban a tartozás végleges rendezéséig nyomdánk megtagadta a többi számok előállítását. Hosszas és fáradságos munka után sikerült a lap anyagi ügyeit a Magyar Irodalmi Önképző Társaság áldozatkészségével rendezni és a lap megjelenése elől — hacsak egyidőre is — az akadályt elhárítani. A szerkesztőség igyekszik és teljes munkarejével azon van, hogy az eddigieket pótolja. Buzdítja ebben az a tudat, hogy még csak egy vagy két évig tart ez a nehéz helyzet, azután jó iskolánk életében a nagy átalakulás. Új erők veszik kezükbe a fényes múlttal dicsekvő legrégebbi főiskolai lapot. Ez a lap lesz az egyetemi ifjúság lapja és akkor ezek az akadályok, amikkel most oly nehéz küzdeni, megszűnnek. Addig azonban minden igyekezetünkkel azon kell lenni, hogy legalább szellemiekben életerős lapot adjunk át az új nemzedéknek.

Az ifjúság és a tömegsztrájk.

E kérdés ugyan már nem aktuális, de néhány helyeslő szóval meg kell emlékeznünk az ifjúság körében ez irányban megindult mozgalmáról. A kollégium akadémiai ifjúsága végre leszámolt azzal a helytelen felfogással, amely az ifjúság politikai mozgalmát perhorreskálja. Nagyon helyesen szállt szembe azzal az általános és kevésbé indokolt felfogással, hogy az ifjúságnak nem való politikában részt venni, mert még nem elég érett arra. Sajnos, nálunk a politikai érettségnek nagyon speciális értelme van és ezt az érettséget ne is óhajtja elérni.

Az ifjúságnak épen ezek az évei azok, melyekben már nemcsak a studiumokkal, hanem közügyekkel is kell foglalkoznia. A maga függetlenségénél fogva egész bátran és nyugodtan helyet tarthat az egy vagy más elvet követők táborában. És ha az ifjúi hévtől néha elragadva látszólag talán hevesebben veti magát a közügyekbe, egész bátran elmondhatjuk, hogy értékéből nem von le semmit.

Nagyon helyes irányban indult meg tehát ifjúságunk akkor, midőn ez iskolai évben már többször tanújelét adta, hogy már is van elve és meggyőződése és a mi fő, ezt nyíltan ki is meri mondani. Jól tudja, hogy ezt nem a legjobb szemmel nézik és féltik az ifjúságot felebbvalóik, de ez nem lehet ok arra, hogy véleménymondásától visszalépjen.

A közelmúltban egy hatalmas politikai mozgalom előtt álltunk, a politikai tömegsztrájk előtt. Az ifjúság most is helyesen cselekedve nézetét óhajtotta nyilvánítani e nagy mozgalomról. Értekezletet hívott össze, melyen megjelent az ifjúság nagy része. Az értekezlet kimondta, hogy helyesli a munkásság mozgalmát, mint utolsó és kényszerű eszközt, amely talán alkalmas lesz a nálunk uralkodó rothadt, corrupt rendszer elsőprérése. Ezt a meggyőződését dokumentálni is óhajtotta és elvileg dokumentálta is. Kimondotta, hogy úgy anyagi, mint erkölcsi erejével részt óhajt venni abban a társadalmi mozgalomban, mely a sztrájk idején a munkásság éhező gyermekeités családját segíelyezni akarta.

Elhatározták az ott megjelent kollégák, hogy ennek a helyeslésnek külső demonstrációja is legyen, azon napon, melyen a sztrájk kitör, iskolai szünnapot kér, vagy távol marad az előadástól, mert meg akarja ünnepelni azt a napot, melyet hazánk politikai életében nagy jelentőségűnek tart. Ezt azután téves információk alapján arra magyarázták, hogy az ifjúság is sztrájkolni akar. Hát ez alapos tévedés volt, mert az értekezlet tagjai sokkal komolyabban fogták fel a helyzetet, semhogy ilyenre

gondoltak volna is. De nem tehet róla, ha nem értették meg. És hogy valami nagy szimpátiával nem fogadta a felsőség ezt a mozgalmat, az nem von le semmit abból a helyeslésből, mely az ifjúság mozgalmát kísérte. Helyesen cselekedett az ifjúság, megtette kötelességét. Hogy tényleg részt nem vehetett a mozgalomban, az rajta kívül fekvő okból történt, melynek híralatába lapunk irányánál fogva nem mehetünk bele.

Március 15. A Magyar Irodalmi Önképző Társulat ez évben is megrendezi a szokásos ünnepélyét, melyről következő számunkban referálunk.

Szerkesztői üzenetek.

N. A régi kedves vers lejött. Értve alasta a nagyobbikat. A másik ódon és már csak helytöltés végett van itt. A novella is ugyan nem mostani eredetű. Küldöm hozzád az első számot is. És küldöm annak is, akinek megígértük együtt. Ezer meleg üdvözet...

Jgnota. Verseit köszönettel és hálával vetjük és kérjük, hogy a jövő számunkat is gazdagítsa kedves soraival.

F. Erről a kérdésről semmit sem mondhatok. Privát ügy.

G. S. Az illetőt ismertük szerkesztőségünkben. De már nincs Debrecenben.

H. D. Versei nem felelnek meg.

Ö. G. Nagysád kedvesen és elmésen ír. De még ez idő szerint elégedjék meg csak ennyi dicsérettel. Szerkesztőségünk igen szigorú.

T. A. Jelen számot a szerkesztő és kiadóhivatali főnök készítették. A kettő együtt fej, jobb- és balkéz. A szerkesztősegedeket kérdi? Diszkrétek leszünk.

F. A. Jó debreceni jogászviccet kérsz. Ime. Amikor háborús idők jártak, Kathona Miska betegsége miatt (legalább ezt állítja) nem ment előadásra. Névsorolvasás volt. Szólítja a professzor:

— Kathona úr!

— Katonának ment, felelik neki. A professzor pedig mosolyogva mondja:

— Az abszencia is — Katonának ment.

P. F. Kérését teljesítjük.

János. Megkaptuk. A következő számban hozzuk.

J. Gizike. Érdeklődésére, hogy a kollégium falain belől lakó Vitális rokonságban van-e a híres és önnek, mint soraiból látszik, imponáló Vitális Imrével, megnyugtathatjuk, hogy az illető úr nem Vitálisnak született, csak becéző neve, amit intim baráti körben szoktunk használni. Egyébként igen érdekes fiú.